

Valóságos könyvtár – könyvtári valóság II.

„Főlsaptam könyvtárosnak, ahol helybe hozták nekem a világot.”

(Várkonyi Nándor)

A Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat 2015-ben a tudománynak mint hi-teles ismeretszerzéshez segítő eszköznek a fontosságát emelte ki valós és a virtuális vilá-gunkban egyaránt. Ehhez kapcsolódva a könyvtárak valós és virtuális szerepének, lehe-tőségének bemutatását, a könyvtárak információközvetítő és tudományos kutatómunkát támogató küldetésének több aspektusú problémafeltárását célul választva került meg-rendezésre immár másodszer a *Valóságos könyvtár, könyvtári valóság* című konferencia az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Könyvtár- és Információ-tudományi Intézete, valamint Könyvtártudományi Doktori Programja szervezésében.

A nagyszabású tudományos eszmecsere két napon át zajlott, teret engedve nemcsak a könyvtárak szerepváltozásait szakmai szempontból elemző előadásoknak, hanem hang-súlyozottan megközelítésre kérve olyan kutatókat is, akik hiszik és vallják, hogy saját tu-dományterületükön elért vezető szerepük nem jöhetett volna létre, tudós alkatuk nem formálódhatott volna ki megfelelően a tudományos pályájukon „szembejövő” kisebb-nagyobb könyvtárak nélkül.

Szalay Péter, az ELTE tudományos ügyek rektorhelyettese köszöntőjében kiemelte, hogy bármely tudományos közösségbe tartozik is egy kutató, a könyvtár képes össze-kötni a különféle érdeklődésű tudományos szakembereket. Ő maga is sok időt töltött az Egyetemi Könyvtár épületében, ez még most is, az átalakuló világban is így van, és bár felhasználóként tisztán látja az átalakuló tudáshozzáférés veszélyeit, mint régi köteteket is lapozgató természettudós, ő maga is úgy véli, hogy a könyvtár meg fogja oldani ezeket a kihívásokat.

Borsodi Csaba dékánhelyettes rokon szakma képviselőjeként elmondta, hogy levéltá-rósként és történészként is érzekeli az informatika betörését a dokumentumok és iratok megőrzését és archiválását végző szakterületekre, hiszen a néhány évvel ezelőtt létreho-zott információ- és rekordmenedzser szakirány a levéltár területén – ahol elektronikusan keletkezett iratokat kell begyűjteni – megmutatta, milyen nehéz felkészíteni a hallga-tókat a bölcsészaggal nem mindig befogadható információk elsajátítására. Így saját gya-korlati tapasztalatai alapján is tisztában van a kihívás nagyságával, amellyel a könyvtártu-domány szakembereinek is meg kell birkóznia.

Frank Tibor történész, akadémikus, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Amerikanisztika Tanszékének professzora, az ELTE BTK Tudományos Bizottságának elnöke visszaemlékezéséből kiderült, hogy már nagyon korán, nemcsak mint tudós, de mint alkalmi könyvtáros is megtapasztalhatta egy nagy könyvtár működésének finomságait. Az Egyetemi Könyvtárban diákként a szerzeményezési osztályon dolgozva, Mátrai László igazgatósága alatt láthatta, hogyan láthat el alapfeladatán messze túlmutató funkciókat egy bibliotéka, úgy, hogy a puha diktatúra idején megtúrtságukra ugyan minduntalan emlékeztetve, mégis védett helyé vált olyan tudósok számára, mint Szalay Sándor vagy Bibó István, vagy, hogy a jelentős teológiai gyűjteményt megmentve, a vallástörténet, az ateizmus, a bibliakritika szakgyűjteményévé alakult.

A könyvtárhasználati szempontú autobiográfia ezután bemutatta egy tudós külföldi könyvtárhasználati lehetőségeit a késő Kádár-kortól egészen napjainkig. Megtudtuk, milyen fontos alappillére az amerikai tudományos sikernek a könyvtárak szabadsága, milyen fantasztikus lehetőségeket ad a szellemi munkának az információhoz való hozzáférés mindenek feletti tisztelete, amelyet a titkolózás – mint a hidegháború terméke – csak kis részben tudott korlátozni (pl. a Hoover intézetben Vámbéry Rusztem iratainak sokáig zárt anyagként való kezelésével).

A könyvtárak szabadsága több tényezőből áll: elsősorban a szabadpolcból, abból, hogy raktár szinte egyáltalán nincs is. Másodsorban abból, hogy Amerika valamennyi könyvtára a Library of Congress rendszere szerint működik, belenyomatják az ő jelzetüket, már Kanadában is. Így az irodalom rögtön rendelkezésre áll, amennyi irodalom az adott témáról van, az együtt van, és mivel a könyvtárak nagy többsége pedig eleve könyvtárnak épült, a hely biztosítása is megoldható. Harmadrészt pedig az adatbázisokhoz való hozzáférés is a legideálisabb, illetve más digitális lehetőségek is igen széles körűen állnak rendelkezésre, például sok helyen e-roomokban végezhető az oktatás.

Összességében: a könyvtári fejlesztés igazán az oktatás szolgálatáért. Mindez persze megvásárolt szolgáltatás. Ennek megfelelően jó előre le kell adni a tanár által tanított anyagot, amihez hozzátartozik, hogy az egyetem meghozatja a szükséges könyveket, garantálják a dokumentumokhoz való hozzáférést, mindezzel együtt a könyvtárak éjjelnappal nyitva állnak. Érdekes hátránya a nagy léptékű technikai fejlődésnek, hogy amit egyszer digitalizáltak, ott az eredetihez szinte lehetetlen hozzáférni a továbbiakban, pedig egy kutatónak számíthat, vannak-e széljegyzetek például az eredeti dokumentumon.

Rátérve ezután a hazai helyzetre a minőségi tudományos munka és oktatás végzéséhez szükséges alapvető tennivalók felsorolása következett. Elsőként igen fontos lenne a megfelelő ösztöndíjrendszer kialakítása könyvtárosok számára, hogy a lehetséges fejlődési irányokat szakértők tudják helyben tanulmányozni. Második fontos feladat, hogy el kell kerülni, hogy a régi nagy intézmények „muzealizálódjanak”. A humán tudományoknál ugyanis a régi gyűjtemények elhagyhatatlan kellékei a kutatásnak, a kutatás pedig lendkereke a tanításnak, e nélkül nincs tanárképzés sem. Mindezekon túl meg kell állítani a selejtezések divatossá válását, valamint az összes nagy könyvtár anyagait digitalizálni kell, és a napi használat számára hozzáférhetővé tenni. Élen kellene járni abban, hogy ne a minnesotai egyetem jóvoltából lehessen magyar digitalizált anyagokhoz jutni. Szintén elengedhetetlen nálunk is az adatbázisok előfizetése, nem utolsósorban azért, mert a könyvrendelés igencsak költséges, egy intézeti könyvtár csak öt külföldi könyvet képes megvenni egy évben, ami szinte semmi például az angolszász könyvpiachoz képest. A

komputerizáció javításáról sem szabad lemondani, mivel ez ugyanolyan eszköz, mint a kréta vagy szivacs. Ezen felül igen fontos az eljövendő nemzedékek megtanítása a kutatómódszertanra könyvtári eszközökkel, tehát szükséges egy integrált módszertani blokk beépítése minden kurzusba. (Tehát ha Shakespeare-ről beszélünk, meg kell tanítani, hogyan lehet a Shakespeare-szövegekhez, szakirodalomhoz hozzáférni, és, idetartozóan, egy egységes hivatkozási rendszer kialakítása és megtanítása is ajánlott).

A könyvtárnak van jövője Magyarországon, de csak akkor, ha a legnagyobb hangsúlyt a könyvtárosok proaktív, segítő magatartásának kialakítására fektetjük, ha arra koncentrálnunk, hogy a könyvtáros mintegy tanára legyen saját területének.

Déri Balázs professzor, az Ókortudományi Intézet Latin Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára, az ELTE BTK Professzori Tanácsának elnöke is igyekezett választ adni a kérdésre, hogy tudósként ment-e a könyvek által elébb. A válasz egyértelmű igen, amint ez az olvasói életút alakulásáról valló előadásából kiderült. Megtudhattuk, hogyan vezetett út a tápiósülyi községi könyvtártól a gyömrői könyvtáron át először az egyetem latin és görög tanszékének könyvtáráig, ahol az első misztérium, a nagyon nagy szótár, a tézaurusz várta a professzori asztal mögött az üvegszekrényben rejtőzve a fiatal tudósjelöltet. Ezután – még szintén diákként – következett a magyar nyelvészeti könyvtár, majd az Országos Széchényi Könyvtárba ültek be, a Nemzeti Múzeum épületébe, kölcsönözni pedig a FSZEK-be jártak. „*Ab, kínos élet: reggel, estve. Öltözni és vetkezni kell!*” – olvasták a *Hidavatás* adekvát sorait a Weinkheim palota ruhatárában.

Később, az iranisztikán, leginkább Telegdy Zsigmond iránymutatásai határozták meg a könyvtárválasztást. Így lett az Egyetemi Könyvtár kölcsönzője, majd az Akadémiai Könyvtár Keleti Gyűjteményének használója. Itt az Akadémiai Könyvtárban szinte a második egyetem működött, az itt olvasó és a diákoknak szívesen kiselőadást rögtönző tanárok közül patrisztikus és vallástudományi érdeklődése miatt elsősorban Vidrányi Katalin volt számára meghatározó, de éppígy említhető Kis János és Bence György is, az ő asztalukról lehullott szellemi morzsák talán fontosabbak voltak, mint maga az olvasás.

Ezután első munkahelyén, a *Magyarországi Középkori Latinság Szótára* szerkesztőségének tagjaként az Eötvös-kollégiumban a kollégiumi könyvtár raktárának egyik hátsó szögletébe telepítve, kezdetben az ókortudomány bibliográfiájának készítésével foglalkozott egy évig; feladata az ókori kelet és vallástudomány részmunkája volt, de lényegében a teljes ókori és keleti anyagot kézbe vette. A raktárt szabadpolcként használva úgy érezte, kevés hasznosabb dolga volt életében: hogy mit jelent a közvetlen hozzáférés, mit jelent a célzott keresés helyett a megérezésre hagyatkozni, véletlenül valamit leemelni, ezt ezekben az években tapasztalta meg. Majd a barcelonai ösztöndíj alatt fiatal kutatóként a barcelonai Katalán Nemzeti Könyvtár termeiben szabadpolcon találhatta meg az ókortudományi vagy középkori könyveket, vagy folyóiratok százeit, hiszen ott ekkor már csak a kéziratokat tartották elzárva. E hatalmas szabadpolc böngészése, valamint a következő tíz év jelentette általános medievisztikai képzését, hiszen ilyen ekkor még Magyarországon nem létezett.

A könyvtár azonban könyvtárosokat is jelentett. Segítőkész embereket először, később barátokat is, akik vendégszeretetének nagyszerű események voltak köszönhetőek, például Katalónia módszeres megismerése. Ami meglepő, hogy a könyvtárosok készségessége a mai professzionális, mindennel ellátottság időszakában is megmaradt. De szívének mindennél fontosabb a kis klasszika-filológia könyvtár a kampuszon, így ma már más könyv-

tárba, mint az intézeti könyvtár, csak igen határozott céllal megy, hiszen ez a legjobb görög-latin könyvtár a szemhatárán, köszönhetően az oktatói pályázatokból megvalósuló fejlesztéseknek is.

A klasszika-filológia professzorának, úgy is mint Epignómidésznek, az alexandriai könyvtár titkos könyvtárosának, egyik vágya éppen az lenne, hogy nyugdíjas éveiben segédkönyvtárosként a tanszéki könyvtárban dolgozhasson, ha már az időutazás lehetetlen. A másik, hogy a világ összes könyve, kézírata, dokumentuma elérhető legyen egyszer a világhálón, ahogy hajdan az alexandriai könyvtárról is azt tartották, hogy a megismerhető világ összes tudásának kincsesháza.

A konferencia programja a továbbiakban két részből állt. Először a hazai és határon túli könyvtári alternatívák elemzése következett. A szakmai kérdések tárgyalásához iránymutatásként szolgáltak Kiszl Péter és Vígh Annamária megnyitó gondolatai.

Kiszl Péter intézetigazgató, egyetemi docens mottóként idézte Vörös Klára sorait arról, hogy a könyvtárnak a gyűjtőgető életmódról át kell térnie a halászó, vadászó életmódra. Elmondta, hogy a mai könyvtárban az emberi tényező éppolyan fontos, mint a dokumentumok; a bibliotéka harmadik hely lehet a családi fészek és a munkahely után. Középpontban áll ugyan a dokumentum, de nem a hordozó, hanem az információ számít. Mindenki használó, minden társadalmi réteg találkozik a könyvtárral, megfordul falai közt. A falak mindazonáltal átvittven értendők, és nem csak a strandkönyvtár vagy a dzsunkakönyvtár esetében. Miért is? A távhasználat is könyvtárhasználatot jelent, nem csak a helybeli dokumentum-igénybevétel. Ennek a körülményeit, feltételeit is a könyvtár, a könyvtárosok teremtik meg. A fejlett információtechnikai eszközök világában a mobilitás határtalan, a kényelem lett az elsődleges, de a színvonalában vitatott források tömekegét nézve, egyre inkább megkérdőjelezhető a könyvtáros kalauzolói szerepe. Már csak azért is, mert éppen a kényelem miatt csak annyit, csak azt és csak olyan formában szeretnek olvasni a felhasználók, amire épp szükségük van.

A könyvtári rendszer Magyarország legnagyobb és leglátogatottabb, ráadásul ingyen hozzáférhető kulturális intézményrendszere. Így elméleti és gyakorlati szakembereinek igen nagy a felelőssége, de a hatalma is. A hazai könyvtártudomány bölcsője az ELTE könyvtártanszéke. A kezdetben főleg történeti irányultságú képzés fokozatosan alakult át az aktuális kívánalmaknak megfelelően. Az informatikus könyvtáros szak specializációi felkészítenek nemcsak a könyvtári munkavégzésre, hanem akár a nonprofit szektor területén vagy a versenyszférában történő munkavállalásra is. A doktori program élen jár az értékteremtésben, a félszáz felé közelít az 1997 óta végzetek száma.

Tavaly volt 140 éve, hogy lezajlott az első, könyvtárosok számára szervezett szakvizsga az Egyetemi Könyvtárban. A hagyomány pedig kötelez, közösen, együtt kell megformálni, hogy a virtuális környezetben milyen legyen a valószínű könyvtár.

Vígh Annamária, az EMMI Közgyűjteményi Főosztályának vezetője arról beszélt, hogy vajon feleslegessé váltak-e a könyvtárak szolgáltatásai. Természetesen nem. De olyan jelzések érkeznek, amelyek hatása alól nem vonhatjuk ki magunkat, hiszen az európai folyamatok előbb-utóbb mindenkit elérnek. A statisztika alapján akár meg is nyugodhatnánk: a működő könyvtárak száma jelentősen nőtt: 2013-ban 3673 volt, most 3916. Az alapterület is nő, a nyitvatartási órák heti átlagos száma pedig 73 000-ről 79 000-re, míg a nyitvatartási napok összesített száma 611 000-ről 644 000-re emelkedett. A tárgyévben leltárba vett állomány nagyságrendi növekedése: 1 710 854-ről 2 181 476 darabra.

A használói szám is változott: 2 293 000-ről 2 341 000 főre nőtt a regisztrált használók száma.

A tizenégy éven aluliak esetében a használók száma növekszik, ugyanígy a közkönyvtári ellátás kisteleplülési szintjei esetében is. A távhasználati mutatók többségében nőnek európai uniós szinten, Magyarországon is csekély mértékben növekedést mutatnak. De ez csak statisztika, és mivel a rendszer igen összetett, ennek megtartására minden erőforrást meg kell adni.

Az egyetemi könyvtárak hagyományosan kiemelt szereplői a könyvtári rendszernek, az enciklopédikus tudás, amely mindig is jellemezte a könyvtárakat, ebben az intézményi szegmensben őrződött meg a leginkább. Az következő európai uniós ciklus egyik legnagyobb fejlesztése lesz az online ügyintézés kiépítése, ennek része az online oktatás megvalósítása. Az egyetemi könyvtárak számára az online oktatás óriási kihívást jelent, az online tananyagok létrehozása során nagyon fontos, hogy az oktatók és a könyvtárak szoros kapcsolatban álljanak.

A KSH 2010-ben tette közzé az időmérleg statisztikát, ami 15 és 75 év közötti lakosság szabadidő eltöltését mutatja. Napi 260 perc szabadidőből 5 százalék újságolvasás, 2 százalék könyvolvasás, a tv és net 56 százalék. Az olvasók érzelmi intelligenciájának javításához pedig már átlagosan napi hat perc olvasás is elég lehet, hordozótól függetlenül.

Az ágazat szempontjából szintén kivételes időszak előtt áll a magyar könyvtárügy, hiszen a magyar nemzeti könyvtár megújulás előtt áll. Másik nagy feladat a digitális nemzetfejlesztési program stratégiája, itt a közgyűjtemények digitális stratégiáját kell kidolgozni 2016 februárjára.

Fodor Péter, a Fővárosi Szabó Ervin könyvtár főigazgatója előadásában arról hallhattunk, milyen elvárások élnek egy public libraryvel szemben. Hosszú évtizedekig a fő szempont az volt, hogy csendes helyen legyen a bibliotéka. Ma mindez már nem igaz, a fő szempont éppen az, hogy fontos tömegközlekedési csomópont közelében legyen, mindenki számára megközelíthető helyen. A következő elvárás manapság, hogy valódi fizikai és virtuális akadálymentesség is legyen, valamint fontos a személyre szabott szolgáltatások nyújtása, amelyhez a könyvtárosok toleranciája kulcsfontosságú.

Multifunkciós, használóbarát könyvtár létrehozása azonban a legfontosabb, ennek kialakítása a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban több lépcsőben valósult meg, az utóbbi 15-16 év gyümölcseként, ahogy ezt a részletes történeti ismertetőből megtudhattuk.

Van-e összefüggés a társadalmi hasznosság és a finanszírozás közt? Ajánlható törvényben, előírható az ingyenes használat mint állampolgári jog. De ki biztosítja ezt? Ki finanszírozza ezt? Az állam, az önkormányzat, a fenntartó, a használó? Lehet-e éjjel-nappal nyitva egy könyvtár? Ezen kérdések felvetése, a párbeszéd szükségessége mellett érvelt a továbbiakban az előadó, ugyanis a könyvtárak általában alig képesek a jelenlegi körülmények közt bevételnövelésre.

Az „informálni, integrálni, inspirálni” hármas jelszava a FSZEK új stratégiai tervének mottója. Az előadó hangsúlyozta, hogy minden könyvtárnak kell rendelkeznie stratégiai tervvel, jövőképpel, rövid és hosszabb távú fejlesztési tervvel, valamint minőségbiztosítási programmal.

Összegzésképpen hallhattuk, hogy a FSZEK Budapest kiemelkedő kulturális közintézménye, amely megfelel a hazai és nemzetközi trendeknek, a korszerű szakmai követelményeknek, rendelkezik megújuló szakmai programmal, megújuló szakembergárdával,

megújuló intézményrendszerrel. Képes minőségi szolgáltatást nyújtani, és a könyvtári rendszer meghatározó intézménye.

Sylvia Strasselova, a pozsonyi egyetemi könyvtár vezetője, a Szlovák Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesületének elnöke a modern könyvtárépítészetet, mint hatékony marketingeszközt mutatta be. Az előadó négy, kivételesen modern könyvtárépületet vizsgált: Rózsahegy katolikus egyetemének épületét, a delfti technológiai egyetem könyvtárépületét, a prágai technológiai egyetemét és a bécsi közgazdasági és üzleti egyetem könyvtárépületét. Kiegészítésképpen pedig saját könyvtárak, a pozsonyi egyetemi könyvtár épületét is bemutatta, ahol szintén a modern könyvtárépítészeti szellemében újíttak fel olyan történelmi épületeket, mint az egykori magyar országgyűlés alsótáblájának háza, vagy a Liszt-pavilon.

A könyvtárépület fontosságát az adja, hogy ugyan a XXI. század az információ kora, de ezzel együtt elhozta a könyvtári tér reneszánszát is a használók számára, azzal, hogy progresszív tanulási csomóponttá képes válni. Az egyetem vezetésének invesztálnia kell a könyvtárépület fejlesztésébe, mert a modern architektúra, egyesülve a tudás szolgáltatásával, az egész egyetem méltó szimbóluma lehet – hangzott a végkövetkeztetés.

Székelyné Török Tünde, az ELTE Egyetemi Könyvtár osztályvezetője a felsőoktatási könyvtárak átalakuló funkciójáról beszélt. Elsőként felhívta a figyelmet a személyes használat és távhasználat meghatározásának bizonytalanságaira, hiszen a könyvtárak eltérően értelmezik ezt a fogalmat, így adatszolgáltatásuk is rendkívül eltérő. Példaként említhető az MTMT esete: aki egyetemi polgár ezzel foglalkozik, szintén könyvtárhasználó, bár esetleg nem is beiratkozott olvasója a könyvtárnak.

Az elmúlt néhány évtizedben a könyvtárakkal szemben megfogalmazott elvárások – a külső körülmények átalakulásával párhuzamosan – jelentősen módosultak. A hagyományos munkafolyamatok átalakulnak, a könyvtári tevékenységek sorában a hangsúlyok áthelyeződnek, új szolgáltatások születnek. A szerzeményezés esetében ez a demand driven acquisition, amely olyan szerzeményezési módszer, ahol a beszerzendő dokumentumokat a könyvtárhasználó határozza meg. Ehhez stabil költségvetési forrás és gyorsaság kellene. Magyarországon ehhez hasonló a CEU-hallgatók kutatási témáihoz szükséges irodalombeszerzése, vagy az ELTE Egyetemi Könyvtára, ahol elkezdtek az IKR-en keresztül elérhető dezideráta-szolgáltatás bevezetését.

A dokumentumok köre és a hordozók is változnak, bár az online termékek aránya csak harminc százalék a magas ÁFA-kulcs miatt, és épp emiatt az e-könyvek sem terjedtek el robbanásszerűen, az EISZ mégis működő, bővülő szolgáltatás.

Fontos volna az országos könyvtár koordináló szerepe a digitalizálásban, erről éppen folyik a miniszteri rendelet előkészítése. A közös repozitóriumi keresés is halad, a Hunortagok rekordjai már kereshetőek – ezek disszertációk, szakdolgozatok, oktatói publikációk, szürke irodalom, vagy szerzői jog alá nem eső dokumentumok –, nincs ez másként az ELTÉ-n sem.

A szolgáltatások változásáról elmondható, hogy míg korábban kész dokumentumot gyűjtöttek, rendszereztek és szolgáltattak a könyvtárak, ma előtérbe kerül a könyvtáraknak az a funkciója, amikor a dokumentumok létrejöttét segítik. Pozitív példa erre a szegedi egyetemi könyvtár információs honlapja. Az új szolgáltatásokhoz tartozhat még a könyvtárak meghosszabbított nyitvatartási ideje is, például a Semmelweis Egyetem könyvtárának 24 órás nyitva tartása az egyetemi polgárok számára.

A további fejlődési irányt mutatja a Szépművészeti Múzeum könyvtárának Aliada projektje: könyvtári és múzeumi adatok automatikus publikálása a szemantikus webre. Ehhez szorosan kötődik a nemzeti névtér kialakítása is, itt is több felsőoktatási könyvtár dolgozik már együtt.

A feldolgozásnál érdekes tendencia a crowdsourcing alkalmazása néhány feladat elvégzésére: OCR-nél a hibás karakterek kiszűrésére, vagy személyek azonosítására fényképeken.

A *Hazai és határon túli könyvtári alternatívák* szekció utolsó előadója, **Hajnal Jenő**, a vajdasági Magyar Nemzeti Tanács elnöke, a Kapocs Könyvtári Csoport koordinátora a délvidéki magyar tudástár létrehozásáról beszélt. Ehhez elengedhetetlen volt, hogy a kultúra területén feladatot vállalók közt kialakuljon a közös tervezés, együttműködés igénye. Ezért látja a nemzeti kulturális örökség részeként a délvidéki magyarság szellemi örökségének digitalizálását közösségi érdekeknek, amelynek megkerülhetetlen intézményei a magyar érdekeltségű közkönyvtárak, ugyanis kizárólag magyar kisebbségi könyvtárügy nincs Szerbiában.

A Vajdaságban a közművelődési könyvtárak állománya 44 969 074 db, a magyar nyelvű könyvek aránya pedig 21,4 százalék, ezekből a legtöbb Szabadkán, Topolyán, Zomborban, Zentán található.

Az előadó kiemelte a Kapocs Könyvtári Csoport működését, amely virtuálisan össze fogja a vajdasági magyar könyvtárakat, könyvtárosokat.

2011-ben készült el a vajdasági magyarság 2018-ig vázolt kulturális stratégiája, amely alapot ad a magyar kulturális háló kialakításához. Itt fontos szerep hárul a zentai székhelyű Vajdasági Magyar Művelődési Intézetre is, hiszen a digitalizálás itt már tíz éve zajlik. Cél az, hogy 2018-ig mindaz, ami 1918-tól megszületett dokumentum, annak digitalizált formája is adott legyen. A végső cél pedig: egy sokszereplős, változékony, de stabil alapon nyugvó tudástár felépítése, amelynek tartópillérei a vajdasági magyar közgyűjtemények adatbázisai lehetnek, azok folyamatos fejlesztésével, integrációjával és nemzetközivé tételével.

Kiszl Péter megnyitó szavai után a *Hazai és határon túli képzési alternatívák* szekcióban tartotta meg előadását arról, hogy miként alakul a könyvtár- és információtudomány az új felsőoktatási szakstruktúrában, valamint, hogy a megváltozott könyvtári világ miképpen befolyásolja a felsőfokú könyvtáros képzést, amelyet ráadásul egy új felsőoktatási stratégiában kell elhelyezni.

A képletesen szólva Bolognától Brüsszelig tartó folyamat végeredménye az a Brüsszelben idén elfogadott megállapodás, amellyel a képzéseket ténylegesen átjárhatóvá, kompatibilissé lehet tenni a többi európai képzéssel. Az új szisztéma tanulási eredményekben gondolkodik, kimenetben szabályoz, azaz azt nézi, hogy a hallgatók milyen tudással, képességgel, attitűddel felruházva végzik el az egyetemet. Magyar sajátosságként az autonómia és felelősségvállalás kritériuma is belekerült a követelmények közé.

A kormány 2014 decemberében fogadta el a felsőfokú képzés stratégiai céljait 2030-ig rögzítő, *Fokozatváltás a felsőoktatásban* című fejlesztési koncepciót, amelynek első lépéseként 2015 júniusára befejeződött a szakstruktúra átalakítása. Éppen az új felsőoktatási struktúraváltás miatt veszélybe került az informatikus könyvtáros mesterképzés. A Könyvtár- és Információtudományi Képzések Kollégiuma határozottan állást foglalt

azonban a mesterképzés szükségessége mellett, így a szak megtalálta jogos helyét könyvtártudomány néven a mesterképzések között.

Elkészültek a képzési és kimeneti rendszer követelményei is, négy, egymásra épülő kompetenciaszinttel, élve a stratégia nagyobb intézményi hatáskört és autonómiát adó lehetőségével a specializációk terén, az elmélet és gyakorlat ideális összhangban tartásával.

Gurka-Balla Ilona, a kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetem tanársegéde az erdélyi magyar nyelvű könyvtáros képzés közelmúltját vázolta. A felsőfokú könyvtáros képzés Erdélyben is az elmúlt évtized könyvtár-szakmai és felsőoktatási változásaihoz igazodott. A kolozsvári egyetemi fokú magyar nyelvű képzés könyvtár-stratégiai tényezővé, a könyvtáros pálya kulcskérdésévé vált, sőt örvendetesen erősödött a tanszék és a hallgatók leendő munkáltatói közötti kapcsolat. A szakajtó és a média is előnyösen járult hozzá a fejlődéshez. Az érvényben levő kormányrendelet értelmében az egyetemi szak elnevezése „informatikus könyvtáros”, „információs menedzser” lett a „könyvtáros” szakképesítés mellett, ezzel is jelezve a nemzetközi trendekhez való igazodást. A kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetemen már a kezdetektől hagyománya van a könyvtáros képzésnek. Már Gyalui Farkasék is nagy hangsúlyt fektettek e szak egyetemi szintű képzésére. A II. világháború után sajnos, csak román nyelvű volt a szakmai képzés, az is csak Bukarestben folyt. A '90-es években azonban újra lehetővé vált, hogy magyar nyelven is elvégezhessek a diákok a könyvtárszakot. A bolognai rendszerben csak a három éves könyvtárszakos alapképzés maradt meg, de reméljük, hogy a korábbi hazai könyvtárosképzés egyik jelentős vívmányát, a kétszakosságot a bolognai folyamat egyszakos struktúrájába is át lehet majd menteni; ehhez a leendő munkahelyeknek, a könyvtáraknak és más információ-szolgáltató helyeknek, az iskoláknak is érdekük fűződik. Ez már csak azért is lényeges lenne, hogy az iskolai könyvtárosok képzése maradéktalanul megvalósulhasson. Erre, pontosabban az iskolai könyvtárak meghatározó szerepére, valamint az olvasás ügyére hívta fel a figyelmet **Kiss László** performansa is, aki a Fekete-tengertől Hágáig, a nemzetközi iskolai könyvtárosok konferenciájáig tartó utat kerékpáron tette meg.

A képzési alternatívák blokkjának utolsó előadója, **Barátné Hajdu Ágnes** tanszékvezető a könyvtárosok életpálya-tervezését ismertette. A könyvtárosok tudatos karrierépítése hozzávetőlegesen másfél éve jelenlévő fogalom a szakmai köztudatban. 2014-ben az MKE vándorgyűlésén Bakos Klára jelentette be, hogy közös bizottság létesül az Informatikai és Könyvtári Szövetséggel a könyvtáros életpálya segítésére, ez az első ilyen bizottság a közgyűjteményi és kulturális területen. Alappilléreknek a képzést, az előmenetelt és az illetményrendszert tekintették, általános célként a kulturális ellátás színvonalának emelését határozták meg. Az életpálya-modell persze közel sem azonos a teljesítményértékeléssel, de azért törekedni kell az objektív, összehasonlítható és sztenderdizált eszközrendszer kialakítására.

Mi a mérhető teljesítmény és mi nem? A napi feldolgozott könyvek igen, de egy gyerekkönyvtáros munkája esetében, vagy a tehetséggondozás terén végzett munka mérés helyett értékelhető, és itt lehet visszanyúlni a képzési és kimeneti követelmények által meghatározott kompetenciákhoz. A munkával kapcsolatos teljesítmény három kritériuma: a munkakörhöz kapcsolódó tevékenységek, a munkakörhöz köthető tulajdonságok és a munkakörhöz kapcsolódó eredmények. A lényeg, hogy kiszámítható, átlátható, igazságos, objektív és motiváló rendszert kell kiépíteni. További kíváncsi vagyok, hogy a modell tartalma legyen alkalmas a teljes életpálya átfogására, leírására, valamint alkal-

masnak kell lennie a rövid ideje a pályán lévő kollégák eredményeinek áttekintésére is. A munkáltatói-szakértői vélemény, valamint az önértékelés együttese kell, hogy alkossa a minősítési eljárás részét. Őt szakaszban gondolkodnak: hároméves gyakornoki szakasz, könyvtáros 1., könyvtáros 2., főkönyvtáros, mesterkönyvtáros fokozatokat különítenének el. Az ösztöndíjrendszer kialakításának javaslata mellett a konferencia-részvételek támogatása is igen fontos volna, mert nemcsak tanulnunk kell, de meg is kell mutatkoznunk.

Összességében elmondható, hogy a motiváló életpálya képes bennünket felkészíteni a tudatos karrierépítésre.

A konferencia második napjának sokszínű expozéi felvillantották azt az elmélyült műhelymunkát, amellyel Magyarország első egyetemének könyvtártanszéke megvalósítja a hallgatók maradéktalan felvértezését a kívánatos kompetenciákkal.

Az oktatói előadások a könyvtártörténet, a tartalmi feltárás elmélete, a minőségmenedzsment, az elektronikus tartalomszolgáltatás, valamint a könyvtárszociológia változatos témáiból merítettek. Tószegi Zsuzsanna és Kerekes Pál címzetes egyetemi docensek, Boda Gáborné Köntös Nelli, Németh Katalin, Fodor János és Senkei-Kis Zoltán egyetemi adjunktusok, valamint Bibor Máté és Bella Katalin egyetemi tanársegédek beszámolót Dippold Péter, a FSZEK Központi Könyvtára igazgatójának kommentárjai változtatták polifonikus diskurzussá.

A tudományos rétegzettség és interaktivitás – gyűjteményi digitalizálás szekció a digitalizálás gyakorlatának legfrissebb eredményeiről tudósított, Varga Klára osztályvezető (ELTE EK), Mátyás Melinda könyvtáros (ELTE EK), Palkó Gábor tudományos titkár (PIM), Ruttkay Zsófia egyetemi docens, Berczi Klára projektmenedzser, Bényei Judit, Czémán Zsófia, Karasz Dániel (MOME TechLab), Biszak Sándor ügyvezető igazgató (Arcanum Adatbázis Kiadó), Brada Hedvig ügyfélmenedzser (Qulto – Monguz Kft.), Gyórfy Szabolcs osztályvezető (OSZK) és Cséka György könyvtáros (ELTE EK) előadásaival.

A fiatal tehetségek fóruma pedig a doktoranduszok kutatásaiból szerveződő szekció volt, ahol Bényei Miklós, a Debreceni Egyetem címzetes egyetemi tanára fogta össze értő átvezetéseivel a tudományos megszólalás metódusát frissen elsajátító doktori hallgatók előadásait. Itt előadóink Bilicsi Erika könyvtáros (MTA KIK), Kovácsné Koreny Ágnes főigazgató-helyettes (FSZEK), Rózsa Dávid főigazgató-helyettes (KSH Könyvtár), Amberg Eszter igazgatóhelyettes (Csorba Győző Könyvtár), Takács Dániel szolgáltatási igazgató (Budapesti Ügyvédi Kamara), Sörény Edina vezető tanácsos (EMMI), Nemes László elnök (Magyar Információtudományi Alapítvány), Juhász Éva könyvtáros (Magyar Képzőművészeti Egyetem Könyvtár Levéltár és Művészeti Gyűjtemény), Vass Anna Johanna osztályvezető (MANDA) és Dávid Adrienne informatikus könyvtáros (FSZEK Budapest Gyűjtemény) voltak.

Sebestyén György professor emeritus zárszavában Stewart Brandet idézte: „*A könyvtárnak nincs szüksége ablakokra. A könyvtár maga az ablak.*” Hogy ez így maradjon, időről időre szükség van a könyvtár- és információtudomány területén is a professzionális ön-reflexióra, amelyet a most megrendezett tudományos szimpózium méltóképpen megvalósított.

Bella Katalin